

Friedery Réka

tudományos munkatárs, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet

Kecskés Gábor

tudományos munkatárs, HUN-REN Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet

Jogesetek világjárvány idején, avagy szemelvények az EUB és az EJEB esetjogából

1. Bevezetés

A koronavírus-világjárvány váratlanul robbant be a világon, amely hatással volt többek között a polgárok életére, közintézmények működésére. Az államok a járvány kezelésére, a továbbterjedés megelőzésére számos eltérő intézkedést hoztak. Az alkalmazott eszközök hatásossága már számos elemzés tárgyát képezte. Valamennyiben közös, hogy alapvető és emberi jogokat érintettek akár a magánélet, a személyes adatok, a munkaügy, de akár a szociális biztonság, a közlekedés és az utazás terén.

A járvány következtében az uniós tagállamok – sajátos kockázatelemzési keretrendszereiknek megfelelően – önálló, koordinálatlan, illetve időnként egymással versengő nemzeti válaszlépéseket fogadtak el.¹ A járványkezelés egyik központi pillére az volt, hogy intézkedéseikkel az érintkezések korlátozására, csökkentésére összpontosítottak, és erre ösztönözték a lakosságot is.

Az Európai Unió Bíróságának (EUB) feladata, hogy biztosítsa a jog tiszteletben tartását a Szerződések értelmezése és alkalmazása során,² a tagállami bíróságokkal együttműködve gondoskodik az uniós jog egységes értelmezéséről és alkalmazásáról. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) mint az Emberi Jogok Európai Egyezményén (EJEE)³ alapuló európai emberi jogi védelmi rendszer fő letéteményese – ahogy az várható volt – 2020-tól kezdve számos esetben foglalkozott a COVID–19-világjárvány következtében fogantatosított állami (korlátozó) intézkedések emberi jogi aspektusaival. Nem nehéz tehát belátni, hogy a bíróságok szerepe még meghatározóbb volt ebben az egyedülálló időszakban. A tanulmány célja, hogy összehasonlító elemzéssel bemutassa a két bíróság elé kerülő ügyekben érintett jogok típusait és a bíróságok megközelítéseit. A jogesetek ismertetésének további eredménye, hogy az egyes tagállamok által alkalmazott különböző járványkezelési eszközökről is ismereteket szerezhetünk.

A tanulmány az EUB és az EJEB COVID–19-világjárvánnyal kapcsolatos eseteiből példálódzó jelleggel válogat, és arra összpontosít, az olvasó átfogó képet kapjon a bíróságok jogértelmező szerepéről a közegészségügyi veszélyhelyzet idején. Az EJEB esetében az EJEE alkalmazásának felfüggesztése és egyes elfogadhatatlansági kérdései, valamint a rögzített emberi jogok mentén, míg az EUB esetében az előzetes döntéshozatali kérelem, a kötelezettszegési eljárás, valamint a megsemmisítés iránti kérelem mentén történik az esetek bemutatása.

2. Szemelvények az EUB vonatkozó joggyakorlatából

A COVID–19 új helyzet elé állított mindenkit, mivel a kezdeti, behatárolt területen történő terjedést követően igen rövid időn belül világjárvánnyá terebélyesedett. Világszerte soha nem látott védelmi intézkedéseket vezettek be, amelyek negatív hatásokkal jártak számos jogra. Bár az Európai Unióban az elmúlt két évtizedben megnövekedett a szerepe az egészségügyi veszélyhelyzetekre való felkészülésnek, nyomon követésnek és koordinációnak, a tagállamok válaszai a járvány első hullámára meglepően koordinálatlanok voltak, a nemzeti intézkedések korlátozták az EU hatékonyságát a betegség elleni

¹ ALEMANN (2020), 307–316.

² Az EUSZ 19. cikk (1) bekezdés.

³ Magyarországon kihirdette az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény.

küzdelemben, veszélyeztették az egységes piac és a schengeni övezet megfelelő működését.⁴ Szükséges kiemelni, hogy EUMSZ 168. cikke szerint a közegészségügy az Európai Unió és a tagállamok között megosztott hatáskör,⁵ az uniós fellépések kiegészítik a nemzeti politikákat. Az EU elsődleges szándéka a tagállamok intézkedéseinek támogatása, mint például a határokon átnyúló súlyos, egészséget fenyegető veszélyek megfigyelése, az azokra vonatkozó korai figyelmeztetés, illetve a küzdelem ellenük. A tagállamok összehangolják egymással a politikáikat és programjaikat az uniós fellépés által érintett területeken, így a közegészségügy területén.

Az EUB felülvizsgálja az Európai Unió intézményei jogi aktusainak jogszerűségét, gondoskodik arról, hogy a tagállamok teljesítsék a Szerződésekből eredő kötelezettségeiket, és a nemzeti bíróságok kérelmére értelmezi az uniós jogot. Az alábbiakban ezek mentén mutatunk be több, a járvánnyal összefüggő jogesetet.

2.1. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem

Az előzetes döntéshozatali kérelmek többek között olyan területeket érintettek, mint a személyes adatok kezelése,⁶ munkaügy,⁷ nemzetközi védelem⁸ vagy akár a szabad mozgás, amelyre részletesebben is kitérünk.

2.1.1. Tagállamok közötti szabad mozgás: határellenőrzés

A szabad mozgás mint alapvető jog az Alapjogi Charta 45. cikkében került rögzítésre. Ennélfogva az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSZ) 3. cikkének (2) bekezdése, az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 20. és 21. cikke, valamint a Charta 45. cikke az építőkövei annak, hogy a tagállamok területén az EU minden polgárának joga van a szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz, figyelembe véve a Szerződésben és az azok alkalmazására elfogadott rendelkezésekben megállapított korlátozásokat és feltételeket.

A határbiztonságot garantálása, mint a külső fenyegetésre adott válasz irányította a COVID–19 esetében is sok tagállam válaszlépését. Ebből a szempontból a határpolitikához fordultak a járványok idején is, mint a migrációs hullámok vagy a terrortámadások alatt.⁹ A Schengeni Határellenőrzési Kódex (SHK)¹⁰ tartalmazza azokat a szabályokat, amelyek a személyek külső határokon történő ellenőrzésére, a belépési feltételekre és a határellenőrzések ideiglenes visszaállításának feltételeire vonatkoznak a belső határokon a schengeni térségben. A rendelet 25., 28. és 29. cikke lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a közrendet vagy a belső biztonságot fenyegető súlyos veszély esetén a belső határokon ideiglenesen visszaállítsák a határellenőrzést. Az SHK 25. cikk (4) bekezdése értelmében a tagállamok közötti belső határokon újból ellenőrzéseket vezethetnek be.

A COVID–19 idején számos tagállam ismételten meghosszabbította a határellenőrzéseket, azonban felmerült, hogy ezek a nemzeti intézkedések összeegyeztethetők-e az uniós joggal. Az *NW kontra Landespolizeidirektion Steiermark* és *NW kontra Bezirkshauptmannschaft Leibnitz* egyesített ügyek¹¹ a schengeni övezeten belüli belső határellenőrzésekről szóltak. A felperesek a Szlovéniából Ausztriába való érkezéskor határellenőrzésnek voltak kitéve, ami ismételten bevezetésre került, és ez a

⁴ BEAUSSIER– CABANE (2020), 808–820.

⁵ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Harmadik rész: Az Unió belső politikái és tevékenységei. XIV. CÍM: Népegészségügy. 168. cikk (az EKSz. korábbi 152. cikke), <https://shorturl.at/ciqQX>

⁶ C-659/22. sz. RK és a Ministerstvo zdravotnictví ügyben 2023. október 5-én hozott ítélet, EU:C:2023:745.

⁷ C-583/21 - C-586/21 sz. egyesített ügyek N.C. és mások 2023. november 16-án hozott ítélet, EU:C:2023:872.

⁸ C-245/21. és C-248/21 sz. Bundesrepublik Deutschland és mások egyesített ügyekben 2022. szeptember 22-én hozott ítélet, EU:C:2022:709, C-159/21. sz. GM kontra Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság, Alkotmányvédelmi Hivatal, Terrorrelhárítási Központ 2022. szeptember 22-én hozott ítélet, EU:C:2022:708.

⁹ KENWICK – SIMMONS, (2020).

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/399 rendelete (2016. március 9.) a személyek határátlépésére irányadó szabályok uniós kódexéről (Schengeni határ-ellenőrzési kódex) (kodifikált szöveg) OJ L 77, 2016. március 23., 1–52.

¹¹ C-368/20. és C-369/20. sz. NW kontra Landespolizeidirektion Steiermark és NW kontra Bezirkshauptmannschaft Leibnitz ügyekben 2022. április 26-án hozott ítélet, EU:C:2022:298.

felperesek szerint ellentétes volt az uniós joggal. A stájerországi regionális közigazgatási bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel fordult az EUB-hoz, többek között azt kérdezve, hogy ellentétes-e az uniós joggal az olyan nemzeti szabályozás, amely SHK 25. és 29. cikkében meghatározott időtartamot meghaladóan, megfelelő tanácsi végrehajtási határozat nélkül lehetővé teszi a határellenőrzés újbóli bevezetését.

Az EUB hangsúlyozta, hogy az uniós jog valamely rendelkezésének értelmezésekor nemcsak a szövegét, hanem a szöveggörnyezetét és a vonatkozó jogszabály céljait is figyelembe kell venni. Az SHK (27) preambulumbekkezdésében foglaltak szerint a szabad mozgás alóli kivételeket és eltéréseket szigorúan kell értelmezni, és a (21) és (23) preambulumbekkezdés, valamint az EUSZ 3. cikke alapján a belső határellenőrzés újbóli bevezetése továbbra is kivételes, és csak utolsó lehetőségként alkalmazható. Fontos kiemelni, hogy az EUB rámutatott arra, hogy az SHK a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség általános keretének részét képezi, amelynek célja a személyek szabad mozgása, valamint a közrend és a belső biztonság védelmének szükségessége közötti méltányos egyensúly megteremtése az ország területén, és ezért a 25. cikk (4) bekezdésében meghatározott hat hónapos maximális időtartam által követett cél ennek az általános célnak a követése. Ausztria nem támasztotta alá olyan új fenyegetés fennállását sem, amely indokolta volna az új határidőket és az ellenőrzési intézkedések lehetővé tételét, ezért a 25. cikk (4) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes a belső határokon történő határellenőrzés ideiglenes visszaállítása, amennyiben annak időtartama meghaladja a hat hónapos maximális teljes időtartamot, és nem áll fenn olyan újabb fenyegetés, amely indokolná az előírt határidők újbóli alkalmazását. Ezenkívül pedig az olyan nemzeti szabályozás, amely büntetés terhe mellett kötelez valakit arra, hogy a tagállam területére való belépéskor a belső határon útlevélet vagy személyazonosító igazolványt mutasson fel, nem egyeztethető össze az SHK rendelkezéseivel. Az SHK-ban kifejezett beutazási tilalomról nincs szó, csak az EU külső határát¹² átlépő személyekről, az ellenőrzések végrehajtásának módjáról. Az SHK csak annyit mond, hogy megtagadható a belépés, ha egy személy nem teljesíti a 6. cikkben foglaltakat, így többek között nem jelent veszélyt a tagállamok közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira, különösen nem áll a tagállamok nemzeti adatbázisaiban szereplő ugyanezen okok miatt beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt. Az SHK szerint közegészségügyi veszély bármely olyan betegség, amely az Egészségügyi Világszervezet (WHO) Nemzetközi Egészségügyi Szabályzata szerint járvány lehetőségét rejt magában, valamint más fertőző betegségek vagy ragályos paraziták megbetegedések, ha a tagállamok állampolgáira vonatkozó védelmi rendelkezések hatálya alá tartoznak.¹³

A *NORDIC INFO BV kontra Belga Állam* ügy¹⁴ esetében, miután a WHO a COVID-19-járványt „világjárványnak” minősítette,¹⁵ Belgium megtiltotta a nem létfontosságú utazásokat a piros zónának minősített országokba vagy országokból az ott uralkodó egészségügyi helyzet miatt. Ezen túlmenően az ilyen országokból érkező utazóknak szűrővizsgálaton kellett részt venniük, és karanténban kellett maradniuk. 2020 júliusában a belga hatóságok rövid időre Svédországot is „vörös zónának” minősítették. A besorolást követően a NORDIC INFO nevű, skandináv utazásokra szakosodott iroda törölte a Belgium és Svédország közötti összes tervezett utazást, majd kártérítést kért az így okozott veszteségért. Az illetékes belga bíróság azzal a kérdéssel fordult az EUB-hoz, hogy ellentétes-e az uniós joggal a belga szabályozás.

Az EUB kimondta, hogy egy tagállam a COVID-19-hez hasonló világjárvány leküzdése érdekében megtilthatja a piros zónának minősített más tagállamokba vagy más tagállamokból történő nem létfontosságú utazásokat. Továbbá a tagállam a területére belépő személyeket szűrővizsgálatokra és karanténra kötelezheti. Az Európai Unió belüli szabad mozgást korlátozó intézkedéseket általános

¹² Az SHK szerint külső határok a tagállamok szárazföldi határai, beleértve az álló- vagy folyóvizeken áthaladó határokat, tengeri határokat és repülőtereket, folyami, tengeri és tavi kikötőket, amennyiben ezek nem belső határok. A határellenőrzés visszaállítható a közrend vagy a belső biztonság okán, ami egyértelműen nem tartalmazza ugyan a közegészségügyet, de a közpolitika tág értelmezése szükséges az aktuális világjárvánnyal összefüggésben, így abba beletartozik a közegészségügy is.

¹³ SHK 2. cikk.

¹⁴ C-128/22. sz. *NORDIC INFO BV kontra Belga Állam* ügyben 2023. december 5-én hozott ítélet, EU:C:2023:951.

¹⁵ *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. 11 March 2020, <https://shorturl.at/beAJP>

hatályú jogszabályokban lehet megállapítani, de ezeket indokolással kell ellátni, egyértelmű és pontosan megfogalmazott előírásokat kell tartalmazniuk, amelyeknek alkalmazása a polgárok számára előrelátható kell, hogy legyen. A jogszabályoknak továbbá megkülönböztetésmentesnek kell lenniük, és bírósági vagy közigazgatási jogorvoslati eljárás keretében megtámadhatóknak kell lenniük. A szabad mozgásra vonatkozó korlátozásoknak alkalmasnak kell lenniük a kitűzött közegészségügyi cél elérésére. A feltétlenül szükséges mértékre kell korlátozódniuk, és nem lehetnek aránytalanok e célhoz képest, ami különösen a cél fontosságának és az érintett személyek jogaiba és szabadságaiba való beavatkozás súlyosságának mérlegelését jelenti. Az EUB tehát megerősített bizonyos beutazási tilalmakat, valamint a tesztelési és karanténkötelezettséget az egészségügyi válság idején.

2.1.2. Tagállamon belüli szabad mozgás

A szabad mozgás kérdése nemcsak tagállamok közötti, hanem tagállamon belüli vonatkozásban is megjelent, mivel a járvány kezelésére a tagállamok többek között karantént is alkalmaztak. A munkaügy, a szociális biztonság és a munkavállalók szabad mozgása területét érintette a *TF kontra Sparkasse Südpfalz* ügy,¹⁶ melynek előzménye során egy munkavállaló megállapodott a munkáltatójával, a Südpfalz takarékpénztárral (Németország), hogy 2020. december 3. és 11. között fizetett éves szabadságot vesz ki. Mivel kapcsolatba került egy olyan személlyel, akinek a COVID-19 tesztje pozitív volt, az illetékes német hatóság ugyanezen időszak alatt karantén alá helyezte a munkavállalót. A munkavállaló kérte a takarékpénztártól, hogy ezeket a szabadságnapokat átvihesse. Miután a takarékpénztár ezt megtagadta, a felperes keresetet nyújtott be az illetékes munkaügyi bírósághoz, azt állítva, hogy ez az elutasítás ellentétes az uniós joggal, nevezetesen a munkaidőről szóló irányelvvel.

Az EUB szerint a nemzeti jog csak akkor írja elő a munkáltató számára a kiadott szabadságnapok átvitelét, ha a munkavállaló igazolni tudja, hogy a szabadság időtartama alatt bekövetkezett munkaképtelenséget. A német bíróságok azonban úgy ítélték meg, hogy a pusztán karantén nem minősül munkaképtelenségnek. A munkaügyi bíróság azzal fordult az EUB-hoz, az uniós jog előírja-e, hogy a karanténnal egybeeső szabadságnapokat át kell vinni.

Az EUB úgy ítélte meg, hogy az uniós jog nem írja elő, hogy át kell vinni az éves fizetett szabadság azon napjait, amelyek alatt a munkavállaló nem beteg, hanem karanténban van. A fizetett éves szabadság célja, hogy a munkavállalók számára lehetővé tegye, hogy kipihenjék a munkaszerződésük alapján kötelezően elvégzendő munkájukat, és élvezzék a pihenés és a kikapcsolódás időszakát. A betegségtől eltérően a karantén időtartama önmagában nem akadályozza e célok elérését. Ezért a munkáltató nem köteles kompenzálni az olyan előre nem látható eseményből, mint karanténból eredő hátrányokat, amely megakadályozhatja a munkavállalóit abban, hogy teljes mértékben és az általuk kívánt módon élhessenek a fizetett éves szabadsághoz való jogukkal.

2.2. Kötelezettszegési eljárás

A határpolitika a menekültügyi és befogadási rendszerek működését is befolyásolta. Ez már a járvány kezdetén megmutatkozott az EU külső határainak 2020. márciusi lezárásakor. A közegészségügyi helyzetet felhasználták a migrációval kapcsolatos nyilvános vitákban is, amikor az egyes országok szükségállapotot vezettek be.

Az *Európai Bizottság kontra Magyarország* ügy¹⁷ előzménye, hogy Magyarországon határozatlan időre felfüggesztették a menedékkérők határ menti tranzit zónákba való belépését, hivatkozással a COVID-19 terjedésével kapcsolatos kockázatokra.¹⁸ A COVID-19-járvány kitörését követően elfogadott, törvény a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készütségről szóló 2020. évi LVIII törvény kimondta, hogy járványügyi kockázat esetén a harmadik országbeli állampolgárnak személyesen kell szándéknyilatkozatot tennie a belgrádi vagy a kijevei magyar nagykövetségen, mielőtt az országban megindíthatná a menekültügyi eljárást, a szándéknyilatkozatot

¹⁶ C-206/22. sz. TF kontra Sparkasse Südpfalz ügyben 2023. december 14-én hozott ítélet, EU:C:2023:984.

¹⁷ C 823/21. sz. Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben 2023. június 22-én hozott ítélet, EU:C:2023:504.

¹⁸ *Koronavírus - Magyarország határozatlan időre felfüggeszti az illegális migránsok beengedését a tranzit zónába.* 2020. március 3. <https://shorturl.at/hmy15>

pedig az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnak kell értékelnie.¹⁹ Az Európai Bizottság jogsértési eljárást indított Magyarország ellen, többek között arra hivatkozva, hogy bár elismeri, a COVID–19-világjárvány miatt a vírus terjedésének korlátozására irányuló intézkedések meghozatalára szükség van, de a tagállamok csak a közegészségügy védelme érdekében hozhatják meg a szükséges és arányos intézkedéseket. Ennélfogva az ilyen intézkedések nem akadályozhatják meg a nemzetközi védelem eljárásához való hozzáférést. A Bizottság szerint az új menekültügyi eljárás összeegyeztethetetlen a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló 2013/32 irányelv (Befogadási Irányelv) 6. cikkével, a Charta 18. cikkének fényében értelmezve azt. A Befogadási Irányelv 6. cikke által garantált eljáráshoz való hozzáférés joga mindenekelőtt azt jelenti, hogy a tagállam területén – beleértve a tagállam határait is – tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok nemzetközi védelem iránti kérelmet nyújthatnak be.

Az EUB szerint az új szabályozás megfosztja az érintett harmadik országbeli állampolgárokat vagy hontalan személyeket a menedékkérelemhez való joguk tényleges magyarországi gyakorlásától, amely az Európai Unió Alapjogi Chartájában rögzített jog és nem igazolható a közegészségügy védelmének Magyarország által kitűzött céljával. Az intézkedés aránytalan beavatkozást jelent a nemzetközi védelmet kérelmezők jogába, és a harmadik országbeli állampolgárok vagy hontalan személyek mozgási kötelezettsége potenciálisan kiteszi őket annak a betegségnek, amelyet később Magyarországon terjeszthetnek. A szándéknyilatkozat benyújtására és az úti okmányok beszerzésére vonatkozó követelményeket nem határozza meg az Befogadási Irányelv 6. cikke, és így ellentétes az irányelv azon célkitűzésével, hogy hatékony, könnyű és gyors hozzáférést biztosítson a nemzetközi védelem megadására irányuló eljáráshoz. Ezen túlmenően a hatóságok nem bizonyították, hogy más arányos intézkedést nem lehetett volna elfogadni. Magyarország pedig általánosságban hivatkozott a közrendet és a belső biztonságot fenyegető veszélyre annak érdekében, hogy igazolja jogszabályainak az uniós joggal való összeegyeztethetőségét, anélkül, hogy bizonyította volna, hogy szükség van a Befogadási Irányelv 6. cikkből eredő követelményektől való konkrét eltérésre.

2.3. Megsemmisítés iránti kereset

Az uniós digitális COVID-igazolványról szóló (EU) 2021/953 rendelet²⁰ a digitális igazolvány három fajtájának a kiállítását, határokon átnyúló ellenőrzését, valamint elfogadását tette lehetővé. Ezek az oltási igazolvány, a tesztingazolvány, valamint a gyógyultsági igazolvány.²¹ Az uniós digitális COVID-igazolványt a határokon átvétel szabad mozgáson kívül más célokra is használhatták, akár kulturális, sport- és társadalmi eseményeken való részvétel, vagy közintézményekbe belépés feltételeként. Ezt a tagállamokban a nemzeti jog alapján szabályozták, az uniós alapjogok és a szabad mozgásra vonatkozó uniós jog figyelembevételével, a megkülönböztetésmentesség és az arányosság elvének megfelelően.

A *Roos és mások kontra Parlament* egyesített ügyekben²² az uniós intézmények által a COVID–19-világjárvány kapcsán különösen a személyzetük egészségének védelme érdekében bevezetett egyes korlátozások jogszerűsége állt a középpontban. Ennek előzménye, hogy az Európai Parlament Elnöksége 2021. október 27-én kivételes egészségügyi és biztonsági szabályokat vezetett be a Parlament

¹⁹ A törvény alkalmazandó rendelkezéseiből azonban az következik, hogy ha a Magyarország területén – ideértve a határokat is – tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok kifejezik a nemzetközi védelem igénybevételére irányuló szándékukat, a magyar hatóságok ezt a nyilatkozatot nem tekintik a 2013/32 irányelv értelmében vett nemzetközi védelem iránti kérelem benyújtásának. A kérelmet nem veszik nyilvántartásba és az érintett személy nem részesül a kérelmezőt megillető jogokban. Ehelyett a kérelem benyújtásához a személynek el kell hagynia Magyarország területét, vissza kell térnie egy harmadik országba, és előbb az adott ország magyarországi nagykövetségén eljárást kell lefolytatnia.

²⁰ Eredetileg 2022. június 30-áig volt érvényes, de a járványügyi helyzethez igazodva meghosszabbították 2023. június 30-áig.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/1034 rendelete a Covid19-világjárvány idején a szabad mozgás megkönnyítése érdekében az interoperábilis, Covid19-oltásra, tesztre és gyógyultságra vonatkozó igazolványok (uniós digitális Covid-igazolvány) kiállításának, ellenőrzésének és elfogadásának keretéről szóló (EU) 2021/953 rendelet módosításáról, HL L 173, 2022. június 30.

²² T-710/21.sz., T-722/21.sz. és T-723/21.sz. Roos és mások kontra Európai Parlament egyesített ügyekben 2022. április 27-én hozott ítélet, EU:T:2022:262.

három munkahelyén található épületekbe való bejutásra vonatkozóan. Ez a határozat lényegében 2022. január 31-ig az említett épületekbe való belépést a digitális COVID–19 oltási igazolvány, a tesztingazolvány, valamint a gyógyultsági igazolvány vagy azzal egyenértékű bizonyítvány bemutatásához kötötte.

Az EUB elutasította az Európai Parlament képviselőinek keresetét, és megállapította, hogy a Parlament előírhatja az épületekbe való belépéshez érvényes COVID-igazolvány bemutatását, és kimondta, hogy a Parlament megkövetelheti, hogy bárki, aki be kíván lépni az épületekbe, érvényes uniós digitális COVID–19 igazolványt mutasson fel. A Parlamentnek nem volt szüksége az uniós jogalkotó kifejezett felhatalmazására a megtámadott határozat elfogadásához. Mivel a határozat a Parlament épületeibe való belépést csak az érvényes COVID-igazolvánnyal rendelkezőkre kívánta korlátozni, e határozat a Parlamentnek a saját belső szervezetére vonatkozó szabályok elfogadására vonatkozó hatáskörébe tartozik, és csak a Parlament épületeiben alkalmazandó. Arra is rámutatott, hogy nem jelent aránytalan vagy észszerűtlen beavatkozást egy képviselő szabad és független mandátumának gyakorlásába. E határozat jogszerű célt szolgál, mivel a világjárvány idején két egymással versengő érdek, nevezetesen a Parlament tevékenységeinek folytonossága és a Parlament épületeiben tartózkodók egészsége közötti egyensúly megteremtésére törekszik. A megtámadott határozat nem sérti vagy aránytalanul nagymértékben nem sérti a testi épséghez való jogot, az egyenlő bánásmód és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét, az orvosi kezelésekre való szabad és tájékozott hozzájáruláshoz való jogot, a szabadsághoz való jogot, és végül a magánélethez és a személyes adatok védelméhez való jogot. Továbbá az EUB úgy vélte, hogy a járványügyi helyzetre és a jelenlegi tudományos ismeretekre tekintettel a szóban forgó intézkedések az elfogadásuk időpontjában szükségesek és megfelelőek voltak. A szóban forgó intézkedések a kitűzött célhoz képest is arányosak voltak, a felperesek nem bizonyították, hogy léteznének kevésbé korlátozó, de ugyanolyan hatékony intézkedések. A megtámadott határozat továbbá figyelembe vette az általános európai járványügyi helyzetet és a Parlament sajátos helyzetét is, különösen a Parlament épületeibe bejutó személyek gyakori nemzetközi utazásait. Ezenfelül a szóban forgó intézkedések időben korlátozottak és rendszeresen felülvizsgáltak.

3. Szemelvények az EJEB vonatkozó joggyakorlatából

A COVID–19-világjárvánnyal kapcsolatban az európai (Európa Tanács égisze alá tartozó) emberi jogvédelmi mechanizmust is számos alkalommal vették igénybe a panaszosok. Mivel az Európa Tanács több állama az egészségügyi veszélyhelyzet kihirdetése után számos, az emberi interakciót alapjaiban érintő korlátozást vezetett be a belső jogokban, ezért nem meglepő, hogy nagyszámú ügy került végül az EJEB elé.²³ A járványhelyzet kinyilvánítását követő sorozatos állami lépések indukálta korlátozások végső soron elvezettek oda, hogy a panaszosok az EJEE-be és egyes kiegészítő jegyzőkönyveibe foglalt jogok sérelmére hivatkoztak.

Noha számos ügy jelenleg is folyamatban van,²⁴ a strasbourgi testület esetjogából már most is levonhatók bizonyos következtetések. Az is egyértelmű ugyanakkor, hogy mivel az EJEB eljárásrendje megkívánja, hogy először a hazai jogorvoslati rendszert kell kimeríteni, ezért valószínűsíthető, hogy a jövőben még számos ügy érkezik a COVID–19-világjárvány következtében életbe léptetett tagállami jogalkotási lépések miatt, hiszen néhány évvel a világjárvány megszűnte után bizonyosan számos eljárás még csak most folyik a belső jogorvoslati fórumokon. Amennyiben pedig a panaszosok eme eljárások végén is úgy érzik, hogy nem sikerült a velük szemben elkövetett, véleményük szerint emberi jogsértést megfelelő módon orvosolni, elgondolkodhatnak azon, hogy az EJEB-hez forduljanak. Meg kell azonban azt is állapítani, hogy mindeddig korántsem egyértelmű, hogy a világjárvány következtében bevezetett állami korlátozások emberi jogi szempontú vitatása általában sikeres volna egyes bírói fórumok, így például az EJEB előtt.

3.1. Az EJEE alkalmazásának felfüggesztése és egyes elfogadhatatlansági kérdések

²³ A téma rendkívül széleskörű feldolgozását lásd MCQUIGG (2024).

²⁴ Erről lásd bővebben: *Factsheet – Covid-19 Health Crisis*. Press Unit, European Court of Human Rights, January 2024. <https://shorturl.at/fzF48>.

Tehát a COVID—19-világjárvány kirobbanása után az európai régióban 2020 tavaszától kezdődő állami válaszlépések (kijárási, nyitvatartási, működési korlátozások, majd maszkviselési kötelezettség, esetleg oltási előírások stb.) vethetnek fel számos emberi jogi kérdést. Mindenekelőtt azonban meg kell vizsgálni, hogy a COVID—19-világjárvány következtében az EJEE részes államai által fogantatott egyes lépések (például Magyarország esetében az egészségügyi veszélyhelyzet) eredményezhetik-e az EJEE vagy csupán egyes szakaszai alkalmazásának felfüggesztését. Ezzel kapcsolatban az EJEE 15. cikke (Az Egyezmény hatályának felfüggesztése szükséghelyzet esetén) az irányadó, amely azonban kizárólag a „háború vagy a nemzet létét fenyegető más rendkívüli állapot esetén” alkalmazható.²⁵

A COVID—19-világjárvány értelemszerűen nem tekinthető háborúnak, viszont jogi értelemben egyes államok jelzése szerint a járványhelyzet megalapozhatja a nemzet létét fenyegető más rendkívüli állapotra való hivatkozást, azaz a 15. cikk szerint az egyezmény hatályának felfüggesztésére hivatkozott számos állam a járványhelyzet idején. A COVID—19- következtében előállt helyzet miatt 2020 kora tavaszán Albánia,²⁶ Észak-Macedónia,²⁷ Észtország,²⁸ Georgia (Grúzia),²⁹ Lettország,³⁰ Moldova,³¹ Örményország,³² Románia,³³ San Marino³⁴ és Szerbia³⁵ a 15. cikk szerint értesítette az Európa Tanács főtitkárát a cikk alkalmazásáról, azaz bizonyos egyezménybe foglalt jogok kapcsán vállalt kötelezettségeinek arányos és jogszerű felfüggesztéséről. Később további államok, így az Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Írország és Törökország is tett ilyen bejelentést.³⁶

A többi állam vonatkozásában azonban az egyezménybe és a jegyzőkönyveibe foglalt jogok alkalmazhatók voltak a világjárvány alatt továbbra is, miközben a felfüggesztést jelző államok a 15. cikkel összhangban indokolt módon, a szükségesség által megkívánt mértékben és ideig kérték az alkalmazás felfüggesztését, a 15. cikk szerinti kivételekkel (például élethez való jog, kínzás tilalmának biztosítása). Az EJEE-be foglalt jogok közül pedig az államok által bevezetett korlátozások leginkább az élethez való jogot (2. cikk), a kínzás tilalmát (3. cikk), a szabadsághoz és biztonságához való jogot (5. cikk), a tisztességes tárgyaláshoz való jogot (6. cikk), a magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jogot (8. cikk), a gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság jogát (9. cikk), a véleménynyilvánítás szabadságát (10. cikk), a gyülekezés és egyesülés jogát (11. cikk) érintették, valamint az első

²⁵ Az EJEE 15. cikk (1) bekezdése szerint „Háború vagy a nemzet létét fenyegető más rendkívüli állapot esetén bármely Magas Szerződő Fél a jelen Egyezményben meghatározott kötelezettségeitől eltérő intézkedéseket tehet a helyzet szükségessége által feltétlenül megkívánt mértékben, feltéve, hogy az ilyen intézkedések nem ellentétesek egyéb nemzetközi jogi kötelezettségeivel.” Mivel a COVID—19-járványhelyzetre nyilvánvalóan nem alkalmazható az imént idézett 1. bekezdés, ezért szükségtelen a 2. és 3. bekezdést felhívni, amelyek az első bekezdés alkalmazhatósága esetén mondják ki, hogy milyen jogoktól nem lehet még ebben az esetben sem eltérni (jogszerű és arányos korlátozással sem), illetve tájékoztatási kötelezettséget ír elő a felfüggesztés vonatkozásában az Európa Tanács főtitkára felé.

²⁶ *Note verbale of the Permanent Representation of the Republic of Albania to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/16809e0fe5>.

²⁷ *Note verbale of the Permanent Representation of the Republic of North Macedonia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/16809e1288>.

²⁸ *Note verbale of the Permanent Representation of Estonia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809cfa88>.

²⁹ *Note verbale of the Permanent Representation of Georgia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809cff20>.

³⁰ *Note verbale of the Permanent Representation of Latvia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809ce9f2>.

³¹ *Note verbale of the Permanent Representation of the Republic of Moldova to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809cf9a2>.

³² *Note verbale of the Permanent Representation of the Republic of Armenia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809cf885>.

³³ *Note verbale of the Permanent Representation of Romania to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/09000016809cee30>.

³⁴ *Note verbale of the Permanent Representation of San Marino to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/16809e2770>.

³⁵ *Note verbale of the Permanent Representation of Serbia to the Council of Europe*, <https://rm.coe.int/16809e1d98>.

³⁶ Lásd: *Derogation in Time of Emergency*. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/fs_derogation_eng. Erről bővebben MOLLOY (2020).

jegyzőkönyvbe foglalt tulajdonhoz való jogot (1. cikk) és az oktatáshoz való jogot (2. cikk) kell kiemelni.

Az EJEE kapcsán rá kell irányítani a figyelmet a 34. és 35. cikkekben taglalt elfogadhatósági feltételekre is, hiszen ezek óhatatlanul előkerülnek a legtöbb COVID—19-világjárvánnyal kapcsolatos állami lépést érintő ügyekben, mi több, számos ügyben ezek hiányára mutatott rá a strasbourgi testület. Az egyéni kérelmek vonatkozásában a 34. cikken túl a 35. cikk adja meg a részletszabályokat, amely a vizsgált témakör szempontjából kiemelten fontos, hiszen sok, alábbiakban vizsgált esetben ezekre hivatkozva állapítja meg majd az EJEB a hatáskörének hiányát, rámutatva az elfogadhatatlanság problémájára. Az elfogadhatatlansági probléma rendszerint a hazai jogorvoslati lehetőségek kimerítésének hiányából, az egyezményvel és jegyzőkönyvvel való összeegyeztethetlenségéből (azaz olyan érintett jogára hivatkozik a panaszos, amelyet nem tartalmaz sem az EJEE, sem hozzá tartozó jegyzőkönyv), valamint a jelentős sérelem, jelentős hátrány hiányából ered.

3.2. Az EJEE-be és annak jegyzőkönyveibe foglalt jogokkal kapcsolatos néhány ügy

A – felfüggesztés ellenére is alkalmazandó – EJEE 2. cikk szerinti élethez való jog vonatkozásában az elsők között (2020 novemberében) hozott elfogadhatatlansági döntést a strasbourgi testület a *Le Mailloux c. Franciaország* ügyben,³⁷ amikor is érvelése szerint a panaszos azon állítása nem meríti ki az élethez való jog sérelmét, miszerint a francia állam nem teljesítette a joghatósága alá tartozó személyek életének és testi épségének védelmére vonatkozó kötelezettségeit, amikor a diagnosztikai vizsgálatokhoz, a megelőző intézkedésekhez és bizonyos kezelési módokhoz való hozzáférést korlátozta a járványhelyzet alatt. Ezért az EJEB a keresetet elfogadhatatlannak minősítette az EJEE 34. és 35. cikke alapján. Tette egyrészt azon indokból, mert a panaszos nem tudta közvetlen érintettségét bizonyítani (a 34. cikk által elvárt hátrányt nem maga a panaszos szenvedte el), másrészt a kérelmező egyébiránt még a helyi jogorvoslatokkal sem élt. Hasonlóan elfogadhatatlannak minősítette a keresetet az EJEB a *Riela kontra Olaszország* ügyben,³⁸ ahol a súlyosabb egészségügyi kockázatoknak kitett panaszos (például 2-es típusú cukorbetegség, súlyos elhízás és alvászavar) érvelését nem találta meggyőzőnek a 2. cikk alapján, mivel a kérelmező szerint fogvatartása idején nem kapott állapotának megfelelő kezelést egy járványhelyzetben, amely miatt életveszélyben érezte magát. Az EJEB szerint viszont a panaszos nem szolgáltatott elegendő bizonyítékot indokai alátámasztására, így nem állapítható meg a 2. cikk szerinti élethez való jog sérelme, veszélyeztetése.

A kínzás tilalma (3. cikk)³⁹ vonatkozásában több eltérő döntést hozott az EJEB. A *Feilazoo kontra Málta* ügyben⁴⁰ a nigériai állampolgár panaszos EJEE 3. cikkre való hivatkozását elfogadta, mert álláspontja szerint a kérelmező bevándorlási őrizetének körülményei, a karanténba való helyezése kimerítette az embertelen és megalázó bánásmód tilalmát, amely a 3. cikk részét képezi.

Ezzel szemben a *Hafeez kontra Egyesült Királyság*⁴¹ és a *Rus kontra Románia*⁴² ügyekben úgy foglalt állást a strasbourgi székhelyű testület, hogy a fogvatartottak kérelmei elfogadhatatlanok, mivel a Hafeez-ügyben a fogvatartott kiadatása az Egyesült Államokba járványhelyzet idején önmagában nem sérti a kínzás tilalmának követelményét, míg a Rus-ügyben a kérelmező nem merítette ki a hazai jogorvoslati lehetőségeket annak kapcsán, hogy érvelése szerint a rossz fogvatartási viszonyok miatt kapta el az egészségügyi állapotára különösen veszélyes koronavírust.

Az EJEE 5. cikk szerinti szabadsághoz és biztonsághoz való jog körébe tartozó esetek közül nagy visszhangot váltott ki a *Fenech kontra Málta* ügy,⁴³ amelyben a panaszos azzal érvelt, hogy az előzetes letartóztatása idején előálló járványhelyzet következtében felfüggesztett, késleltetett eljárási cselekmények miatt jelentős érdeksérelem szenvedett (például az óvadékot sokáig nem tudta letenni, illetve elhúzódott az eljárása a fogvatartása alatt az állami járványellenes intézkedések következtében). Az EJEB a kérelmet elfogadhatatlannak minősítette, mivel az állam egy közegészségügyi kockázatra

³⁷ *Le Mailloux v. France*, Decision of 3 December 2020, no. 18108/20.

³⁸ *Riela v. Italy*, Judgement of 9 November 2023, no. 17378/20.

³⁹ Eszerint „senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni”.

⁴⁰ *Feilazoo v. Malta*, Judgement of 11 June 2021, no. 6865/19.

⁴¹ *Hafeez v. The United Kingdom*, Decision of 20 April 2023, no. 14198/20.

⁴² *Rus v. Romania*, Decision of 1 June 2023, no. 2621/21.

⁴³ *Fenech v. Malta*, Judgement of 1 June 2022, no. 19090/20.

válaszul, mérlegelési jogkörében hozott intézkedései eredményezték a kialakult helyzetet, az állam kellő gondossága és odafigyelése mellett.

Hasonló elfogadhatatlansági érvelés köszön vissza a *Bah kontra Hollandia* ügyben,⁴⁴ amikor is a kérelmező a bevándorlási őrizettel kapcsolatos eljárás lefolytatásának akadályozásával érvelt a pandémiával összefüggésben.

A *Terheş kontra Románia* ügyben⁴⁵ az Európai Parlament tagjává választott képviselő kifogásolta, hogy a járványügyi helyzetben elrendelt intézkedés, azaz lakóhelye elhagyásának korlátozása lényegében szabadságelvonásnak minősül. Az EJEB azonban elfogadta Románia érvét, miszerint a kifogásolt intézkedés semmiképpen sem tekinthető házi őrizetnek, és a mozgásszabadság korlátozása nem volt olyan mértékű (vagy legalábbis a Bíróság előtt a panaszos ezt nem tudta igazolni), hogy az az EJEE-be foglalt jogai jelentős korlátozásával járt volna. Ellenben a *Khokhlov kontra Ciprus* ügyben⁴⁶ az EJEB a panaszosnak adott igazat, amikor is rámutatott arra, hogy a ciprusi szabadságvesztését töltő, oroszországi kiadatását váró kérelmezőt aránytalanul sok ideig és jogellenesen tartották fogva a járványhelyzet idején, mivel a Bíróság szerint a kérelmező Ciprusban indított jogorvoslati ügyeit aránytalanul hosszú idő alatt folytatták le.

A tisztességes tárgyaláshoz való jog (6. cikk) körében a *Makovetsky kontra Ukrajna* ügyben⁴⁷ az EJEB nem fogadta el a panaszos érvelését, miszerint egy szupermarketben az érvényben lévő maszkviselési szabályok megszegése után rá kirótt szabálysértési bírság önkényes és jogellenes lenne, ezáltal pedig az EJEE 6. cikkébe ütközne az így előállt helyzet. Az EJEB szerint a kérelem elfogadhatatlan, hiszen a bírság kiszabása jogszerűen történt, és a panaszosnak volt lehetősége az eljárást Ukrajnában is jogszerű módon vitatni. Viszont a tisztességes tárgyaláshoz való jog sérelmét állapította meg a Bíróság a *Q és R kontra Szlovénia* ügyben,⁴⁸ ahol a panaszosok előadták, hogy unokáik gyámjaivá történő kinevezésére irányuló eljárás (mivel érvelésük szerint a gyermekek édesanyját, azaz a lányukat a saját férje, a gyermekek apja ölte meg) indokolatlanul hosszú időt vett igénybe, nem utolsósorban a járvány következtében előállt korlátozások miatt is. Az EJEB elfogadta az érvelést, és rámutatott, mivel gondozásra szoruló kiskorú gyermekekről van szó, az államnak különös gondot kellett volna fordítani (akár eljárási cselekményekkel, például gyorsított eljárás) az észszerű idő követelményére, amelyet azonban elmulasztott megtenni.

Az EJEE 8. cikk szerinti magán- és családi élet tiszteletben tartásához való jog⁴⁹ köréből kiemelhető a *Narbutas kontra Litvánia* ügy,⁵⁰ amelyben a panaszos sérelmezte, hogy mivel munkája során nagy mennyiségű COVID-19 teszt beszerzésében működött közre az állami szervek révén is, és eközben olyan hírek jelentek meg róla, amelyek révén könnyen be lehetett azonosítani, és rossz színben tüntették fel a tevékenységét. Állítása szerint így megsértették a jóhírnevét, ezáltal pedig a 8. cikk szerinti magánélet tiszteletben tartásához való jogát, mivel érvelése szerint számos személyes adata került nyilvánosságra, negatív kontextusban. Az EJEB elfogadta érvelését, és megállapította, hogy a felperesről kikerült adatok szükségtelen mértékben jelentek meg a nyilvánosságban, és ez alkalmas volt a jóhírnevének megsértésére, ezáltal a magánélet tiszteletben tartásához való joga sérült, mivel a panaszos nem volt közszereplő, így nem fűződött eme adatok megismeréséhez közérdek.

A gondolat-, lelkiismeret- és vallásszabadság joga (9. cikk) kapcsán egy elítélt vallási szertartáson való részvételének korlátozását tapasztalta a járvány következtében előállt helyzet miatt a *Constantin-Lucian Spînu kontra Románia* ügyben.⁵¹ Az EJEB szerint azonban nem sérült a kérelmező 9. cikk szerinti joga, mivel az állam biztosította vallásának gyakorlását, azonban azzal, hogy egy elítélt

⁴⁴ *Bah v. The Netherlands*, Decision of 22 June 2021, no. 22842/04.

⁴⁵ *Terheş v. Romania*, Decision of 20 May 2021, no. 49933/20.

⁴⁶ *Khokhlov v. Cyprus*, Judgement of 13 September 2023, no. 53114/20.

⁴⁷ *Makovetsky v. Ukraine*, Decision of 15 September 2022, no. 50824/21.

⁴⁸ *Q and R v. Slovenia*, Judgement of 20 June 2022, no. 19938/20.

⁴⁹ „1. Mindenkinél joga van arra, hogy magán- és családi életét, lakását és levelezését tiszteletben tartsák. 2. E jog gyakorlásába hatóság csak a törvényben meghatározott, olyan esetekben avatkozhat be, amikor az egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a közbiztonság vagy az ország gazdasági jóléte érdekében, zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, avagy mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében szükséges.”

⁵⁰ *Narbutas v. Lithuania*, Judgement of 19 December 2023, no. 14139/21.

⁵¹ *Constantin-Lucian Spînu v. Romania*, Judgement of 11 October 2022, no. 29443/20.

esetében ezt egy adott helyhez kötötte, és ezzel az állam csak a mérlegelési jogával élt észszerű keretek között.

A véleménynyilvánítás szabadságát (10. cikk) és a gyülekezés és egyesülés jogát (11. cikk) illetően számos ügy zajlik az EJEB előtt, hiszen a kijárási korlátozások, bezárások és később a beoltottsághoz (vakcináció)⁵² kötött egyes szolgáltatások miatt több panaszos hivatkozott a fenti cikkekre.⁵³ Az egyik legismertebb ügy a *CGAS kontra Svájc* ügy⁵⁴ volt, amelyben a panaszos jogi személy vitatta a demonstrációk általános tilalmát a járványhelyzet következtében bevezetett jogszabályoknak köszönhetően. A strasbourgi testület végül az ügyben igazat adott a panaszosnak.

Korántsem mondhatjuk azonban azt, hogy az államok belső jogrendszere ismeretének hiányában minden ugyanolyan irányú korlátozás azonos súllyal esik latba az EJEB előtt, hiszen a kérelmekben foglalt jogsérelem minden lényeges körülményének ismerete nélkül aligha fogalmazható meg általános megállapítás. A tömegdemonstrációk, gyülekezési jog gyakorlása például nagyban függ az állam alkotmányos berendezkedésétől, hagyományától és a lakosság hozzáállásától, így akár ugyanazon korlátozás egy svájci polgár számára sérelmesebb lehet, mint egy másik állam területén élő természetes személy számára. A legtöbb ügy azonban jelenleg is folyik, amit azzal lehet magyarázni, hogy a panaszosok mindenekelőtt hazai fórumokhoz fordultak jogorvoslattal, és a több fokú bírósági rendszerben rendszerint több évet vesz igénybe, mire ezek az eljárások lezárulnak a belső jogok szerint. Ez jelenti tehát a hazai jogorvoslatok kimerítését, amely után az EJEB egyáltalán foglalkozhat az üggyel. Nem kétséges, hogy a fenti két cikk vonatkozásában a közeljövőben számos nagy horderejű ítélet várható Strasbourgban.

Az első jegyzőkönyvbe foglalt tulajdonhoz való jog (1. cikk)⁵⁵ kapcsán is több függőben lévő ügy vár elbírálásra Strasbourgban. Az első jegyzőkönyvbe foglalt oktatáshoz való jog (2. cikk) kapcsán sem tudunk jelentős elbírált ügyről beszámolni, miközben több eljárás is folyamatban van a járvány alatti iskolabezárások miatt.⁵⁶

A fentiekből is jól látható tehát, hogy egyrészt még számos ügy van folyamatban, ugyanakkor látni már azt is, hogy önmagában a járványhelyzet után foganatosított állami korlátozó intézkedések nem feltétlenül okoznak emberi jogi sérelmet, hiszen a járványhelyzet, a közegészségügyi kockázatok kiküszöbölése miatt az államok általában mérlegelési szabadságukkal élve,⁵⁷ döntően jogszerű és arányos korlátozásokat vezettek be. Fontos megjegyezni, hogy a *Vavřička és mások kontra Csehország* ügyben⁵⁸ az EJEB ráerősített erre a gondolatra, amikor is kimondta, hogy a közegészségügyi kérdésekben való döntés az államok (széleskörű) mérlegelési jogának körébe tartozik.

4. Következtetések

Az EJEE 15. cikke alapján a jogok gyakorlása a háború vagy a nemzet létét fenyegető más rendkívüli állapot esetén, az EU Alapjogi Charta 52. cikke szerint a jogok és szabadságok gyakorlásának korlátozására az EU által elismert általános érdekű célkitűzések vagy mások jogainak és szabadságainak védelmét szolgálva kerülhet sor.

Az EJEB eddigi gyakorlata korántsem egységes a COVID—19-világjárvány körében foganatosított állami intézkedések emberi jogi minősítése szempontjából, ráadásul rendkívül sok a még most is napirenden lévő, éppen zajló eljárás. Összességében azonban inkább a kérelmek elutasításának lehetünk tanúi. Egyrészt számos állam kérte az EJEE 15. cikke alapján a felfüggesztést a járványhelyzet alatt, másrészt a járványhelyzet által indukált lépések mint közegészségügyi korlátozások inkább az államok mérlegelési szabadságába tartoznak (lásd a *Vavřička és mások kontra*

⁵² A kötelező oltások és az EJEB gyakorlatáról egyébként lásd bővebben: VINCETI (2021).

⁵³ Például *Petrova v. Bulgaria*, communicated case, no. 938/21 és *Jámbor v. Hungary*, communicated case, no. 50723/21.

⁵⁴ *Communauté Genevoise D'Action Syndicale (CGAS) v. Switzerland*, Judgement of 15 March 2022, no. 21881/20.

⁵⁵ „Minden természetes vagy jogi személynek joga van javai tiszteltben tartásához. Senkit sem lehet tulajdonától megfosztani, kivéve, ha ez közérdekből és a törvényben meghatározott feltételek, valamint a nemzetközi jog általános elvei szerint történik [...]”

⁵⁶ Például *M. C. K. and M. H. K.–B. v. Germany*, communicated case, no. 26657/22.

⁵⁷ A kérdéssel lásd általában POLGÁRI (2017).

⁵⁸ *Vavřička and Others v. Czech Republic*, Judgement 8 April 2021, no. 47621/13.

Csehország ügy döntésében foglaltakat, a COVID—19-világjárványtól függetlenül), azaz nagyon súlyos jogsértés, aránytalanság és szoros okozati összefüggés alapján súlyos egyéni hátrány bekövetkezése kell ahhoz, hogy az EJEB megállapítsa az emberi jogi sérelmet. Több esetben ugyanakkor az is oka volt a kérelem elutasításának, hogy a kérelmező nem merítette ki a hazai jogorvoslati rendszert, vagy pedig nem tudta igazolni személyes érintettségét és jogsérelmét (mivel az absztrakt módon, azaz *actio popularis* jelleggel indított panaszok kevés eséllyel jutnak el a befogadásig).

Az Európai Unió és a tagállamok közötti megosztott hatáskörök területei közé tartozik a közegészségügy területe, az uniós fellépések kiegészítik a nemzeti politikákat, az EU elsődleges szándéka a tagállamok intézkedéseinek támogatása, mint például a határokon átnyúló súlyos, egészséget fenyegető veszélyek megfigyelése, az azokra vonatkozó korai figyelmeztetés és a küzdelem ellenük. A tagállamokat felkészületlenül érintette a fertőzésből világjárvánnyá alakulás, és mivel nem volt ilyen jellegű válságkezelésre precedens, elkerülhetetlen volt a hibák megtörténte. A kezdeti, szinte pánikban meghozott tagállami korlátozó intézkedések az EUB elé is kerültek a jogszerűség, a szükségesség és az arányosság alapelveinek való megfelelés, a tagállamok mérlegelési jogkörének vizsgálatával együtt. Meghatározó számban fordultak előzetes döntéshozatali kérelemmel, útmutatást várva a közegészségügyi helyzetben meghozott intézkedésekkel kapcsolatban.

Egyvalami bizonyos, hogy a közeljövőben számos további ügyben várható döntés, miközben a világjárvány már lecsengett, és sok esetben már az alapul fekvő állami korlátozó intézkedések is a múlt homályába vesznek.

IRODALOM

ALEMANN, Alberto: „The European response to COVID-19: From regulatory emulation to regulatory coordination?” *European Journal of Risk Regulation*, 11 (2020) 307–316.

BEAUSSIER, Anne-Laure – CABANE, Lydie: „Strengthening the EU’s Response Capacity to Health Emergencies: Insights from EU Crisis Management Mechanisms”. *European Journal of Risk Regulation*, 11 (2020) 808–820.

KENWICK, Michael R. – SIMMONS, Beth A.: „Pandemic Response as Border Politics”. *International Organization*, 2020, DOI:10.1017/S0020818320000363

MCQUIGG, Ronagh: *The European Convention on Human Rights and the COVID-19 Pandemic*. New York, Routledge, 2024.

MOLLOY, Sean: „Covid-19 and Derogations Before the European Court of Human Rights”. *VerfBlog*, 10 April 2020, DOI:10.17176/20200410-153051-0

POLGÁRI Eszter: „A tagállamoknak biztosított mérlegelési szabadság doktrínája az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában”. *Állam- és Jogtudomány*, (2017) 4: 41–53.

VINCETI, Silvia Roberti: „Covid-19 Compulsory Vaccination and the European Court of Human Rights”. *Acta Biomedica*, (2021) 6: 1–7.